

**METAMODERNIN, UTOOPPISEN KAUPUNKITILAN RAKENTUMINEN
VILLE HYTÖSEN TEOKSESSA *SUOMALAINEN UTOPIA***

Linda Ijäs
Kandidaatintutkielma
Kirjallisuus
Musiikin, taiteen ja kulttuurin tutkimuksen laitos
Jyväskylän yliopisto
Syksy 2021

JYVÄSKYLÄN YLIOPISTO

Tiedekunta Humanistis-yhteiskuntatieteellinen	Laitos Musiikin, taiteen ja kulttuurin tutkimuksen laitos
Tekijä Linda Ijäs	
Työn nimi Metamodernin, utooppisen kaupunkitilan rakentuminen Ville Hytösen teoksessa <i>Suomalainen utopia</i>	
Oppiaine Kirjallisuus	Työn laji Kandidaatintutkielma
Aika Syksy 2021	Sivumäärä 23
Tiivistelmä <p>Tutkielmassani analysoin Ville Hytösen <i>Suomalaisen utopian</i> (2021) utopian kaupunkitilaa luonnon ja arkkitehtuurin näkökulmista metamodernismin viitekehyksessä. Tarkoitukseni on luoda tulkinta siitä, millaisia metamoderneja utopian kaupunkitilaa rakentavia elementtejä teoksen päähenkilö Cokaygne kertoo puheissaan. Teoreettinen viitekehykseni muodostuu taiteentutkijoiden Robin van den Akkerin ja Timotheus Vermeulin teoretisoimalle metamodernismille. Heidän mukaansa metamodernismi on 2000-luvulla esiin noussut kulttuurinen taidesuuntaus, jossa yhdistyvät sekä modernismin että postmodernismin ulottuvuudet. Samanaikaisesti metamodernismi muodostaa kuitenkin täysin oman suuntauksensa.</p> <p>Teoksen utopian luontokuvaus ja arkkitehtuuri ilmentävät sekä postmoderneja kuin myös moderneja elementtejä, jolloin en voi yhdistää kerrontaa lineaarisesti vain toiseen näistä suuntauksista. Cokaygnen utopiakerronta asettuikin metamodernistiseksi, sillä utopian ominaisuudet horjuvat sekä postmodernin että modernismin välillä.</p> <p>Itse metamodernismin käsite on etenkin suomalaisessa kirjallisuudessa vielä melko vieras, joten jatkotutkimukset aiheeseen kohdistuen ovat toivottuja. Näen myös <i>Suomalaisen utopian</i> tarjoavan vielä paljon tulkittavaa metamodernismin saralla. Esimerkiksi itse henkilöhahmojen dialogisuuden tutkiminen paljastaa postmodernismin ja modernismin välistä vastakkain asettelua, jotka luovat myös metamodernia kokonaisuutta.</p>	
Asiasanat Metamodernismi, utopia, modernismi, postmodernismi	
Säilytyspaikka Jyväskylän yliopisto	
Muita tietoja	

SISÄLLYS

1	JOHDANTO.....	2
2	KOHTI METAMODERNIA UTOPIAA.....	5
3	LUONTO SUOMALAISESSA UTOPIASSA.....	10
4	ARKKITEHTUURI SUOMALAISESSA UTOPIASSA	15
5	PÄÄTELMÄT.....	19
	LÄHTEET	21

1 JOHDANTO

Globaalien kriisien, kuten ekosysteemin häiriintymisen ja taloudellisten järjestelmien hallitsemattomuus on saanut niin taiteilijoita, suunnittelijoita kuin arkkitehtejakin ilmaisemaan muutoksenhalua ja pystyvyyttä. Postmodernina aikana tulevaisuus on nähty niin synkkänä, että paremman tulevaisuuden mahdollisuudet ovat olleet tukahdutetut. Nykyinen taiteilijasukupolvi on kuitenkin päättänyt valita näkemyksensä toisin: He suhtautuvat taiteen kautta vallitsevaan aikaamme tietoisena naivismisti. Tässä kokonaisuudessa yhdistyvät sekä modernistinen hyväuskoisuus että postmodernismin spektisyyskin. (van den Akker & Vermeulen 2010, 2, 5.)

Ville Hytösen romaani *Suomalainen utopia eli kuinka kaksi miekkosta istui taivaanrannassa ja puhui* (2021, jatkossa SU) asettuu aikamme vallitsevia kriisejä vastaan toiveikkaalla utopiakerronnallaan. Teoksen päähenkilöitä ovat parikymppinen Sami Laputa ja iäkäs Cokaygne (toiselta nimeltään Hullu-Eki), jotka ovat kumpikin alkoholisoituneita ja yhteiskunnan normeista syrjäytyneitä kansalaisia. Cokaygne on nähnyt unen utopian Suomesta, jonka jälkeen hän kokee fanaattista halua kertoa näkemästään Samille. Unenomaista tilaa kuvataan teoksessa myös sairaus- tai sekavuuskohtaukseksi. Kolmen päivän dialogin kerronta omaa niin Cokaygnen vilpittöitä haaveilua Suomen ihannevaltiosta, jonka hän on nähnyt unessaan, kuin myös Samin kritisoivaa epäluuloa mahdottomalta kuulostavaa utopiakerrontaa vastaan.

Tutkielmassani analysoin Hytösen teoksen utopian kaupunkitilan arkkitehtuuria ja luontoa metamodernismin viitekehyksessä. Arkkitehtuuriin tutkielmassani yhdistyvät elementit esimerkiksi teoksen utopian rakennusten malleista ja ympäristötaiteesta. Luonnon teemassa taas kiinnitän teoksen utopiassa huomiota ominaisuuksiin, jotka ilmentävät erityisesti ympäristönsuojelun arvottamista. Aiheeseen limittyvät osa-alueet esimerkiksi kierrätyksestä ja energiakestävyydestä. Näihin näkökulmarajauksiin minua ovat inspiroineet maapallon tilannetta käsittelevät globaalit tapahtumat, kuten esimerkiksi Glasgow'n vuoden 2021 ilmastokokous ja mediakeskustelu ylikulutuksesta. Luonto ja arkkitehtuuri kuvastavat myös *Suomalaisessa utopiassa* ajankohtaisia aiheita, kuten tekniikan kehitystä ja luonnonsuojelua. Se, mitä ominaisuuksia tutkin arkkitehtuurista ja luonnosta, pohjautuvat postmodernismin ja modernismin suuntauksiin, joita ilmentävät elementit kuitenkin tulkitsen kuvaavan metamodernia kokonaisuutta.

Valintani tutkia *Suomalaisen utopian* metamodernia ulottuvuutta on vallitsevalle ajallemme

merkityksellistä myös siksi, että taiteentutkimuksessa on selkeästi havaittu postmodernin kauden muutos. Postmodernismi on omannut huolen maailmasta, mutta se on johtanut pelkistävään presentismiin. Historia ja tulevaisuus ovat jääneet varjoon, mutta nyt tuleva aika nähdään mahdollisuuksien kenttänä. (Gibbons 2021, 137–138.) Postmodernismin jälkeistä kirjallisuutta on kuvattu esimerkiksi post-postmodernismiksi ja uusmodernismiksi (Kilicoglu & Kilicoglu 2019, 493). Monitulkintaiset termit ja epävarmuus vallitsevan aikamme taiteesta on luonut siis paljon keskustelua. Taiteilijat haluavat löytää totuuden nykytaiteesta, mutta se on haastavaa ilman postmodernin tietoisuuden valppautta. Ajan muutoksiin luotetaan, mutta epäilyt uusista ilmiöistä asettavat käsitykset tiedosta ja uskosta sekaisin. Tähän kohdistuen nykytaide onkin saanut osakseen käsitteen metamodernismista. (Vartiainen 2013, 925.)

Metamodernismin teoria, jolle myös teoreettinen viitekehyseseni muodostuu, kohdistuu taiteentutkijoiden Robin van den Akkerin ja Timotheus Vermeulin teoretisointiin. Erityisesti heidän artikkeliinsa ‘Notes on metamodernism’ (2010) viitataan myös usein kohtaamissani tieteellisissä julkaisuissa ja teoksissa. Metamodernismissa modernit ja postmodernit ominaisuudet sekoittuvat keskenään. Taiteen ominaisuudet eivät ole näiden suuntausten kanssa kuitenkaan tasapainossa, vaan ne horjuvat epätasaisesti. Tämä tarkoittaa sitä, kuinka metamodernismissa kallistutaan kohti modernia intoa, mutta sitä vastaan asettuu postmodernin ironinen tietoisuus. Moderni fanaattisuus saa taiteilijat kuitenkin palaamaan takaisin kohti innostusta. Tämä dynamiikka on siis loputon: Metamodernismissa on ominaisuuksia sekä modernismista ja postmodernismista, mutta suuntaus on muodostunut täysin omakseen. (van den Akker & Vermeulin 2010, 6.)

Utopia on jo itsessään Hytösen teoksen taustalla läsnä oleva teema, jonka huomioin tutkielmassani. En kuitenkaan kokenut sen olevan yksinomaisesti riittävä selittämään teoksen monirakenteista kokonaisuutta. Valintani juuri metamodernismin teoriasta pohjautuu *Suomalaisen utopian* lukukokemukseeni, jonka myötä oivalsin teoksen tyylin ilmentävän sekä moderneja että postmoderneja elementtejä. *Suomalainen utopia* kuvailee kuitenkin myös selkeää utopian uudelleennousua nykytaiteessa, jonka van den Akker ja Vermeulen (2015, 54) yhdistävät osaksi metamodernismia. Nykytaiteessa taiteilijat haluavat siis etsiä ratkaisuja yhteiskunnan kehitykselle. Esimerkiksi juuri utopioiden kuvauksella pyritään luomaan toimintaehdotuksia, jotka voivat toimia inspiraation lähteinä. Ajan muutos postmodernismista kohti metamodernismia liittääkin taiteeseen osaksi utopian hahmon palaamisen. Tämä näyttäytyy nykytaiteessa yksilöllisenä haluna ja kollektiivisena fantasiana. (Mts. 55–57, 64–65.)

Hytösen romaani on siis vallitsevaa aikaamme ilmentävä teos, joka pohjautuu huoleen suomalaisen yhteiskunnan kehityksestä. Vallitseva Covid-19-pandemia on koetellut yhteiskunnan voimavaroja ja nyt kansalaiset tarvitsevat uskoa parempaan tulevaisuuteen. *Suomalainen utopia* ei kuitenkaan saa lukijaansa unohtamaan globaaleja kriisejä, mutta ennen kaikkea teos on osoitus toiveiden ja haaveiden tarpeellisuudesta. Tämä utopiakerronta ei kuitenkaan pyri täydellisyyden tavoitteluun: Sen tarkoituksena on kuvata lukijalleen luovia toimenpide-ehdotuksia sekä luoda inspiraatiota innovaatioille. Utopiat ovatkin nyt taiteessa apuväline tässä tulevaisuuteen orientoitumisessa: Ne tuovat esiin tarpeemme haaveilla paremmasta ympäristöstä. Tällöin vallitseva yhteiskunnan tila nähdään vain yhtenä skenaariona mahdollisista tulevaisuuksista. (Lakkala 2018, 23.)

Teoksen kerronnan pääpaino on suomalaisen utopian kuvaelmissa, joita Cokaygne kertoo puheissaan. Turun miljööön kuvaus, jonne teoksen tapahtumat sijoittuvat, kuvailee kuitenkin myös reaali maailmaa alati. Suomalaisen utopian maailma ja todellisuus kulkevat siis rinnakkain teoksessa: Toisinaan teoksen kertoja palauttaa lukijan todelliseen hetkeen kuvaten miljööä ja sen epäkohtia sekä henkilöhahmojen sisäistä melankoliaa realistisesti. Teos edustaa kirjalliselta tyyliltään myös pamflettia, sillä se kritisoi myös ajankohtaisia yhdyskuntarakenteita. Juuri tästä epäkohtien tarkastelusta kuitenkin muodostuu pohja uusille visioille utopian Suomessa.

Tarkoitukseni on siis selvittää, millaisia suomalaisen utopian kaupunkitilaa rakentavia metamoderneja merkityksiä teoksessa muodostuu. Olen rajannut analyysini luonnon ja arkkitehtuurin tarkasteluun. Tutkimuskysymykseni on: Millaisia ovat teoksen utopian kaupunkitilan luonto ja arkkitehtuuri metamodernismin viitekehyksessä? Kiinnitän huomiota Cokaygnen utopiakerronnasta löytyviin moderneihin ja postmoderneihin elementteihin, jotka ilmentävät metamodernia kokonaisuutta. Utopia muodostuu siis teoksessa Cokaygnen kertomalle unelle. On huomioitavaa, kuinka jo itse teoksen dialoginen rakenne ilmentää selvää metamodernia tyyliä. En kuitenkaan kiinnitä tutkielmassani huomiota itse dialogin tarkasteluun, vaan tulkitsen Cokaygnen puheessa ilmentyviä kaupunkitilaa rakentavia ominaisuuksia aiheen rajaukseni kautta.

Metamodernismia ei ole käsitelty suomalaisessa kirjallisuudessa paljoa ja kansainvälisestikin sen tutkimus on vasta alkuvaiheessa (Sandbacka 2021, 24). Kansainvälisen tutkimuksen parissa metamodernismia ovat tulkinneet esimerkiksi Alison Gibbons ja Josh Toth (ks. Gibbons 2017; Toth 2017). Kotimaisen proosakirjallisuuden parista metamodernismia ovat käsitelleet esimerkiksi Mika Hallila ja Kasimir Sandbacka sekä suomalaisen lyriikan parissa Anna Helle (ks. Hallila 2019; Helle 2019; Sandbacka 2021). Tutkielmani kaltaisesti juuri metamodernia utooppisuutta on Sandbacka

käsitellyt. Myös hän on lähestynyt metamodernismin suuntausta tarkastelemalla sekä moderneja että postmoderneja elementtejä ja niiden välistä huojuntaa. Hän on tarkastellut esimerkiksi postmodernin ironian ylitystä ja utooppisen ajattelun tarpeen ilmentymistä eurooppalaista lähihistoriaa käsittelevässä kerronnassa. (Sandbacka 2021, 24.) Omassa tutkielmassani taas kiinnitän huomion utopian kaupunkitilan elementteihin arkkitehtuurin ja luonnon parissa. Historialliset ilmiöt kuvastuvat tulkinnassani erityisesti näiden rajausten myötä esimerkiksi tekniikan kehityksen ja ilmaston saastumisen parista. Olenkin halunnut luoda kirjallisuudentutkimuksen saralle uutta näkökulmaa metamodernismista, sillä suuntaukseen perustuva tutkimus on ollut vielä vähäistä.

Kuten voidaan havaita, on metamodernismi oikeastaan todella monirakenteinen kokonaisuus. Analyysissäni en esimerkiksi käytä metamodernismin tunnerakenteen (ks. Gibbons 2020, 138) käsitettä, vaikka se on merkitykseltään alati läsnä tekstissäni viitatessani metamodernismiin. Sen sijaan mainitsen usein tutkielmassani sekä postmoderneja että moderneja elementtejä, jotka yhdistän metamodernismin viitekehykseen. Juuri tämä on syy, miksi metamodernismi on teoreettiselta viitekehykseltään tutkielmalleni validi perspektiivi: Hytösen teoksessa ilmentyy sekä modernistisia ja postmodernistisia ominaisuuksia, jotka samanaikaisesti limittyvät osaksi utopian tematiikkaa.

2 KOHTI METAMODERNIA UTOPIAA

Tässä luvussa esittelen utopioiden historiaa, jonka myötä siirryn käsittelemään, mitä utopialla tarkoitetaan juuri metamodernismin viitekehyksessä. Määrittelen siis luvussa myös teoreettisen viitekehykseni, metamodernismin suuntauksen. Koen ajanmukaiseksi käsitellä nykytaiteen muodostumista ja utopioiden merkityksen muutosta yhtenäisenä prosessina. Tämä on huomioitavaa, sillä metamodernismi omaa utooppisen ulottuvuuden, joka taas ilmenee *Suomalaisessa utopiassa*. Utopioiden taustahistoria ja nousu nykytaiteessa on myös luonut tulkinnalleni tärkeän pohjan siitä, kuinka itse analysoin teoksen utopian merkityksiä. Teoksen kertoja vihjaa ironisesti itsekin, kuinka utopistisiin tarinoin suhtaudutaan usein nojautuen stereotypioihin.

Taas se sana, *utopia*, esiintyi sellaisena kuin suomalaisten suista sen useimmin kuulee: harhaisena ja realismistaan etäännyneenä haaveiluna. Vanhus oli kuitenkin päässyt sairauskohtauksessaan pidemmälle. Hän ymmärsi utopian konkreettisuuden ja muisti, miten ennen COVID-19 -sairastumisia puhuttiin jo muutoksesta; miten jatkuvaan kuluttamiseen perustuvan talousjärjestelmän pakonomainen siilipuolustus muistutti jo Neuvostoliiton iäkkäiden johtajien puhetta omasta rapistuvasta maailmastaan. (SU, 15–16.)

Utopiat alkoivat kukoistaa varhaismodernismin aikana (Ameel & Neuvonen 2016, 216), kun englantilainen Thomas More kirjoitti *Utopian* (1516). Hän kehitti utopian käsitteen, joka omaa kaksoismerkityksen: Paikka, jota ei ole missään, mutta joka on onnellinen (Lahtinen 2002, 183). Tarkemmin Moren *Utopia* jakaantuu kahteen teokseen, joista ensimmäinen on muodoltaan dialoginen ja sävyiltään kriittinen vallitsevan ajan olosuhteita kohtaan. Toinen teos kertoo matkasta saarelle, jossa ihmisten kaikki aineelliset ja henkiset perustarpeet ovat huomioidut. (Pietikäinen 2016, 12–13.) Toki jo esimerkiksi antiikin ajan Platonin *Valtio*-dialogi omaa kuvauksen ihanteellisesta kaupunkivaltiosta, mutta Moren kirjoitustyö antoi raamit itse utopian käsitteelle (Lahtinen 2002, 183–184).

Varhaismodernismin lisäksi myös ajanjakso alkaen 1800-luvun puolivälistä jatkuen 1900-luvun puoliväliin oli utopiakirjallisuudelle menestyksen aikaa. Tämä ajanjakso ilmensi kaupungistumista ja modernisaatiota. Ilmiön myötä myös moderni kaupunkisuunnittelu nähdään kehittyneen vaihtoehtoisten valtioiden kuvauksista. Kaunokirjallisuuden utopiat ilmentävätkin kaupunkistrategioiden suunnittelua: Tulevaisuuden visioista halutaan luoda kuvaelmia, jotka osoittavat tunteen yhteiskunnan kehityksen mahdollisuuksista. Organisaatiot ja yhteisöt haluavat siis luoda visioita kaupunkien tulevaisuuskuvasta. Nykypäivänä esimerkiksi ilmastopäästöjen haitat sekä kotimaisen ja globaalin talouden muutokset ovat luoneet tarvetta kehittää kauaskantoisia kaupunkistrategioita. (Ameel & Neuvonen 2016, 215–216, 219.)

Kaupungin viitekehyksessä utopiat ovat kuitenkin käsitetty antiurbaaneiksi, koska ne ovat usein ennalta määriteltyjä järjestelmiltään ja merkityksiltään. Tavanomaisesti utopiassa tilat eivät siis muodostu ihmisen halusta tehdä jotain juuri kyseisellä hetkellä. Reaalimaailman kaupunkitila taas muodostuu ihmisen olemassaolosta ja tuottamisen liikkeestä. Tällöin ympäristön materiaallinen muoto siis rakentuu ihmisten yhteisöllisyyden myötä. (Rajanti 2009, 9–10, 15–16.) Koska utopioiden toiminta ja tilan muodot ovat ennalta asetettuja, voivat ne kuvastua keskeneräisinä ympäristöprosesseina (Michalowska 2009, 192).

Utopioita siis pidetään usein staattisina, jolloin todellisuuden dynaamisuuden oletetaan puuttuvan täysin (Lakkala 2018, 12). Juuri tähän stereotypiaan on kuitenkin kiinnitettävä huomiota tarkastellessa *Suomalaista utopiaa*. Sami esittää rutkasti kriittisiä kysymyksiä suomalaisesta utopiasta, jotka pohjautuvat todelliseen reaalimaailmaan. Cokaygnen utopiakerronta on siis oikeastaan dynaamista, koska se ottaa huomioon ympäröivän nykytodellisuuden ominaisuuksia.

On todettavaa, kuinka arkikielinen käsitys utopian mahdottomuudesta omaa jo itsessään näkemyksen siitä, kuinka visiot paremmasta maailmasta ovat järjettömiä. Tämän sijaan utopiiset visiot tulisi nähdä tarpeellisina vastakuvina ja kriittisinä funktioina. (Lakkala 2018, 17–19.) Utopian tilat ilmentävät toimintaa mahdollistavia järjestelmiä (Michalowska 2009, 192), ja juuri tämä on ominaisuus, jolle myös *Suomalaista utopiaa* lukiessa on oltava avoin.

Toki utopioiden taustalla toimivat ideologiat, jonka myötä määräytyvät myös ympäristön sosiaaliset teot ja tapahtumat. Nämä aatteet kuitenkin pohjautuvat kriittiseen näkökulmaan maailmassa vallitsevasta tilanteesta. (Michalowska 2009, 194.) Utopiathan muodostuvat aina kirjoittajansa ajassa ja paikassa (Lahtinen 2002, 186), jonka myötä niiden ominaispiirteeksi on muodostunut toimiminen vertailukohteena nykyajalle. Utopioiden kirjoittajia inspiroi arviointi aikansa yhteiskunnan tilanteesta, jolloin samanaikaisesti syntyy halu luoda kuvitelmia paremmasta tulevaisuudesta (Michalowska 2009, 195).

Utopiakirjallisuus on siis noussut vastaamaan kahteen päämäärään: kritiikkiin vallitsevasta ajasta ja kuvitelmiin paremmasta maailmasta (Pietikäinen 2016, 15–16). Ajan saatossa tätä tehtävää on kuvailtu monista eri näkökulmista: Utopioita on jaoteltu esimerkiksi yltäkylläisyyden paikkojen kuvauksiin ja ihanteellisen poliittisen tai moraalisen yhteisön toimiin. Yhtälaillla usein utopialla kuitenkin tarkoitetaan onnellisen ihmisen paikkaa. (Lahtinen 2002, 185.)

Kirjallisuuden kuvitelmat epätodellisista paikoista ovat olleet myös kauhua herättäviä dystopioita. Dystopiat voivat kuvata esimerkiksi päätelmiä yhteiskunnan tulevaisuudesta, jos ihmiskunta ei ryhdy muutokseen kriisien ratkaisemiseksi. Ne voivat myös ohjata lukijoita havaitsemaan vaaroja, joita kirjoitusajankohdan utopistiset kuvaelmat sisältävät. Esimerkiksi 1870-luvun Englantia kuohutti G. T. Chesneyn teos *The Battle of Dorkin: reminiscences of a Volunteer* (1871). Teos kuvaa preussilaisten hyökkäystä Britanniaan, jolloin kansalaiset eivät kykene puolustamaan valtiotaan koulutuksen ja varusteiden puutteen vuoksi. Chesneyn kirjoitustyön myötä britit heräsivät huoleen armeijastaan. (Lahtinen 2002, 185–186.)

Dystopiat ovat myös heikentäneet utopioiden vakavuutta (Karhu 2019, 119), ja postmodernismin aikana utopioita onkin vältelty, sillä niitä on epäilty totalitaarisiksi. Utopia on kuitenkin noussut nykytaiteessa uudestaan esille. Tätä ilmiötä on edeltänyt globaalien ja yhteiskunnallisten kriisien luoma tunne tulevaisuuden tukkeutumisesta. Utopioiden kuvauksella ei ilmennetä kuitenkaan pakomekanismeja, vaan niiden avulla etsitään ratkaisuja. (van den Akker & Vermeulen 2015, 55, 57, 65.) Vaikka utopiat käsitetään usein epärealistisina yhteiskuntamalleina, voidaan niiden avulla kieltäytyä toteamasta maailmantilanteen olevan lopullista. Utopioiden kautta siis korostetaan kehityskohteita ja luodaan uskoa mahdollisuuksista parempaan tulevaisuuteen. (Lakkala 2018, 12.)

Maailma on kokenut valtavan paljon tuskallisia prosesseja, kuten terrorismia, ilmastonmuutosta ja talouskriisejä (Kilicoglu & Kilicoglu 2019, 493). On ilmiselvää, että ihmiset tarvitsevat osakseen lohtua ja toivoa juuri nyt. *Suomalainen utopia* on oikeastaan lukijalle empaattinen kokemus: Kerronta pyrkii osoittamaan ymmärrystä siitä, minkälaisen yhteiskunnallisen kaaoksen ympärillä ihmiset juuri nyt elävät. Teos todella on myönnötyksille, kuinka yhteiskunnalla on oikeus voida huonosti, mutta kuinka emme pääse eteenpäin sen kehityksessä ilman toivoa. Kuten *Suomalaisessa utopiassa*, on myös nykytaiteessa postmodernismiin yhdistyvä tunne yhteiskunnan pysähtymisestä siirtynyt eteenpäin: Taiteessa kaivataan nyt kerrontaa tulevaisuuden kehityksestä. Utopian teema onkin nyt yhdistynyt postmodernismin ajanjakson siirtymiseen kohti metamodernismia. (van den Akker & Vermeulen 2015, 55–56.)

On kuitenkin huomioitavaa, kuinka postmoderni aika ei ole ohi. Se ei vain yksinomaisesti riitä kuvaamaan nykytaiteessa tapahtuvaa muutosta sillä nyt postmodernit ja modernit elementit sekoittuvat taiteessa keskenään. (van den Akker & Vermeulen 2010, 1–2.) Van den Akker ja Vermeulin (2010, 1–2) kutsuvat tätä nykyaikamme taidetta metamodernismiksi. Metamodernismi asettuu heiluntaan modernismin ja postmodernismin välille. On kuitenkin huomioitavaa, että kyse ei

ole näiden suuntauksien välisestä tasapainosta, vaan juuri horjunnasta. Kun metamodernissa taiteessa moderni innostus heilahtaa kohti fanaattisuutta, asettuu postmoderni ironia ja apatia sitä vastaan. Tämä liike on kuitenkin pysähtymätöntä: Pian metamodernismi jättää taakseen utopian ja suuntaa takaisin kohti intoa. (Mts. 6.)

Van den Akker ja Vermeulen ovat analysoineet metamodernismia myös kirjailija Raymond Williamsin teoretisoiman tunnerakenteen kautta. He näkevät tunnerakenteen symboloivan metamodernismissä herkkyyttä ja emootiota, joka ilmentää kokemusta vallitsevasta ajasta ja tilasta. Metamodernismi korostaa siis kollektiivista kokemusta yhdistäen teemoja historiallisista tapahtumista, kuten ilmastonmuutoksesta ja talousromahduksista. (Gibbons 2021, 138.)

Mutta mitä tämä metamodernismi siis tarkoittaa utopian viitekehyksessä? Postmodernismin aikana harvat taiteilijat halusivat muodostaa utopistista toivoa tulevaisuudesta. Keskustelua muodostui kyllä yhteiskunnan sisäisten ongelmien ympärille, mutta vaihtoehtoisia ympäristöjä ei kuitenkaan kuviteltu. Nykyaikaisessa taiteessa taiteilijat haluavat etsiä ratkaisuja yhteiskunnan kehitykselle. Esimerkiksi juuri utopioiden kuvauksella pyritään luomaan toimintaehdotuksia, jotka voivat toimia inspiraation lähteinä. Ajan muutos postmodernismista kohti metamodernismia liittyykin taiteeseen osaksi utopian paluun. (van den Akker & Vermeulen 2015, 55–57, 64–65.)

Metamodernismi on tila-aika, joka on järjestyksen johtuen sen modernista, ajallisesta tasapainosta, mutta samanaikaisesta postmodernin spatiaalisesta epäjärjestyksestä. Samoin myös tilojen rajat siirtyvät surrealistisista paikoista ympäristöön, jota ei itseasiassa edes ole olemassa.

Metamodernismissä siis yritetään löytää horisonttia, jonka tiedetään taantuvan alati sitä kohti pyrkiessä. Havainnollistavana esimerkkinä toimii, kun postmodernismissä on viitattu saksalaisen filosofin G. W. F. Hegelin absoluuttiseen idealismiin. Tällöin siis maailman historian on ajateltu liikkuvan kohti ennalta määrättyä ja lopullista päämääräänsä. Tämän suunnan on nähty myös olevan jo tavallaan saavutettu, koska se on mahdoton. Myös metamoderniin diskurssiin yhdistyy tieto tavoitellun horisontin epätodellisuudesta. Metamodernismissä sitä kohti kuitenkin kuljetaan uskotellen sen olevan todellinen tila. Tässä kokonaisuudessa moderni naiivius ja toiveikkuus yhdistyvät osaksi postmodernia epäluuloa. (van den Akker & Vermeulen 2010, 5, 12.)

Metamodernismin mahdotonta, mutta tavoiteltavaa päämäärää kuvaavana käsitteenä toimiikin utopia. Nykyaikaisen utopistinen käänne on siis osa 2000-luvun taiteen muutosta postmodernismista kohti metamodernismia. Metamodernismin viitekehyksessä utopia tulee ymmärtää inspiraationa

paremman tulevaisuuden kehitykselle. Kyse ei siis ole tietyn ideologian muodostumisesta, vaan eri vaihtoehtojen vertailusta. Utopian metamoderni ilmentymä kuitenkin myöntää, ettei selkeää utopiaa ole edes olemassa. Metamoderni taide hyväksyy sen, kuinka vallitsevan ajan epätoivo ja melankolia voivat pysäyttää toiveikkouden ja halun luoda kuvaelmia kehityksestä. Tästä huolimatta nämä tunteet halutaan purkaa, jolloin utopistinen ajattelu tarkastelee yhteiskunnan sisäisiä ongelmia pohtien niihin ratkaisuja. Vaikka nämä mahdollisuudet olisivat mahdottomia, on niiden tarkoitus kuitenkin merkityksellinen: Utopiat voivat auttaa meitä näkemään maailman uusin silmin. Epäonnen tematiikka asettuukin usein utopian vahvuudeksi, sillä juuri se saa havainnoimaan tietoisuutta ympäröivistä rakenteista. (van den Akker & Vermeulen 2015, 55, 57, 64–65.) Juuri tämä kokonaisuus kuvailee myös utopian Suomen merkitystä.

Hytösen teoksen utopiakerronnan samanaikainen kietoutuminen mahdottomiin sekä saavutettavissa oleviin päämääriin luo teoksen tunnelmasta metamodernistisen. Osa utopian Suomen ominaisuuksista voisi kehittyä todeksi reaali maailmassa. Myös täysin mahdottomilta kuulostavat visiot omaavat kuitenkin merkityksen teoksen utopian metamodernissa ulottuvuudessa. Ratkaisut yhteiskunnallisiin ongelmiin ovat loputon kehä Cokaygnen puheissa: Hänellä on aina vastaus jokaiseen suomalaisen utopian kohtaamaan haasteeseen. Nämä visiot antavat suunnan ihanteellisesta päämäärästä, jonka samanaikaisesti myönnetään olevan mahdoton. Fanaattinen haaveilu on kuitenkin edellytys sille, että visioita kohti voidaan edes yrittää kulkea. Niiden ei siis tarvitse olla saavutettavissa: Ne voivat toimia malleina suunnista, joita kohti voidaan kulkea.

3 LUONTO SUOMALAISESSA UTOPIASSA

Globaalin kriisin, COVID-19-pandemian vaikutus tuodaan kokonaisuudessaan teoksen kerronnassa esille toistuen. Pandemian kuvataan aloittaneen uuden ajattelun rakentumisen: Sen aiheuttama hetkeen pysähtyminen on luonut tilanteen, jossa ihmiset ovat päätyneet havainnoimaan maailmantilannetta entistä tarkemmin. ‘‘Kun kiinalaisen muovin tuhokulutus ja viinan, lihan ja kermakakkusten rappiojuhlat olivat ylimmillään, tuli koronavirus ja pysäytti kaiken hetkeksi.’’ (SU, 16). Kerronnassa painotetaan usein esimerkiksi kestäväää kehitystä, kuten luonnonsuojelua. Tämä ominaisuus luo metamodernismissä halun etsiä ratkaisuja materiaalimaisen muutokseen (van den Akker & Vermeulen 2010, 5). Havahtuminen ympäristökaaokseen näyttäytyy myös Cokaygnen kuvaamassa suomalaisessa utopiassa alati: Luonnon elementtejä yhdistetään vahvasti katukuvaan osaksi ihmisen materiaalista olemassaoloa.

Esimerkiksi kaupunkiviljely on muodostunut trendiksi suomalaisessa utopiassa. Rakennusten kattoja hyödynnetään oivallisena tilana tähän tarkoitukseen, jolloin viherkatto samanaikaisesti suojaa niitä UV-säteilyltä. Myös ydinkaupungissa kulkiessaan voi siis aistia vahvat mullan ja niityn tuoksut. Sammaleet, levät sekä köynnöskasvit koristavat rakennusten kattoja ja reunoja. Jos katot ovatkin liian huonokuntoisia viljelmille, voidaan ne rakentaa keräämään sadevettä talteen ja tuottamaan sateen luoman energian talteen. (SU, 119–120, 225–226.) Tämä on vain yksi esimerkki siitä, kuinka Cokaygnen kertomassa utopiassa ihmiset luovat epäonnistumisen kokemuksista uusia innovaatioita. Metamodernismin lailla ihmisten halu onnistua (van den Akker & Vermeulen 2010, 10) saa aikaan alituisia uusia visioita ympäristökehityksestä.

Viljelytaitojen kehittyminen on siis muotoutunut trendiksi, joka innostaa suomalaisen utopian kansalaisia viihtymään puutarhojen parissa. Tällöin myös ruokaa kasvatetaan itse enemmän, joka lisää ihmisten omavaraisuutta. Vapaa-ajallaan ihmiset kuokkivat mielellään pihamaata ja makailevat niityillä (SU, 98). Postmodernissa tilassa ihmiset kokevatkin nautintoa ihanteellisesta ympäristöstään (Michalowska 2009: 203). Kaupunkiviljelyn hyödyt nähdään sekä välittömin havaittavina aistillisina nautintoina että myös kauaskantoisina innovaatioina.

Siinä missä perinteinen maatalous tarvitsee kahdeksan fossiilisen energian yksikköä tuottaakseen yhden supermarketissa myytävän ruokaenergiayksikön, kaupunkiviljely tuottaa jopa kahdeksan ruokaenergiayksikköä yhtä siihen käytettyä fossiilisen energian yksikköä kohtaan. (SU, 226.)

Tilanmuutoksen ja sen sisältämien elementtien luonnonvarat tuntuvat kuitenkin olevan loputtomat. Esimerkiksi Suomen luontomaisemalle merkityksellisenä elementtinä puut ovat myös suomalaisessa utopiassa niin rakennusmateriaaleja kuin myös ympäristöä suojaavia tekijöitä. Kaupunkeihin luodaan lisää tilaa puustolle, jotta ilmastonmuutoksen luomien myrskyjen ja tulvien myötä kantautunut vesi imeytyisi puustoon. Samanaikaisesti ne estävät maaperän pilaantumista poistamalla siitä myrkkyyä. Myös kerrostalojen rakenteisiin ja kerroksiin istutetaan puita, jolloin taloista kasvaa vertikaalisia metsiä. Yksi tällainen kerrostalo luo ekologisia hyötyjä yhtä paljon kuin 10 000 neliometriä metsää. (SU, 119, 196, 225.)

Sami ihmettelee, kuinka puuvarat riittävät, sillä niitä käytetään utopian maailmassa niin runsaasti (SU, 118). Tulkitsen, kuinka utopian muutosliikettä ohjaakin ainainen kehityksen tarve. Suomalaisessa utopiassa kenelle tahansa voi tällöin syntyä oivallus keksinnöistä, joihin kuitenkin suhtaudutaan uteliaasti. Cokaygne toteaa, etteivät nämä kansalaisten visiot aina toimi, mutta niiden onnistuessa ne ovat oikein nerokkaita. (SU, 220.) Mika Hallilan (2009, 160) näkemys yhdistyy Cokaygnen toteamukseen oivaltavasti: Metamodernismissä voidaan keskustella merkityksistä ja myös totuudesta vilpittömästi. Tietoisuus aiheiden monirakenteisuudesta on alati läsnä, mutta juuri tämä on tarkoituksin: Totuuden saavuttamattomuus on havainto, joka halutaan tuoda ilmi (mts. 160).

Mieleenjuolahdukset ovat tärkeitä utooppisen kokonaisuuden muodostumisessa, koska ne tuovat aina esille uuden ja edistyksellisen ominaisuuden. Tämä on myös metamodernin hengen kannalta ominaista. Minäpystyvyys ja muutoksen halu limittyvät yhteen (van den Akker & Vermeulen 2010, 2, 5). Fanaattinen halu siis johdattaa suomalaisen utopian ihmisiä liikkumaan kohti uutta inspiraatiota.

Suomalaisessa utopiassa kansalaisia siis kannustetaan luovuuteen. Ihmiset innostuvat myös käsityötaidoista ja niiden tuotteista, jolloin käsityöliikkeet- ja torit menestyvät. (SU, 82, 88, 249.) Käsityötaitojen arvostus on myös osa yhteiskunnan kestävästä kehityksestä, sillä materiaalitietoisuus lisää tuotteiden elinkaarta. Raaka-aineiden kierrättäminen muistuttaakin luonnon kiertokulkua. Kyse on kokonaisuudesta, jossa taidolla nähdään olevan kauaskantoisia vaikutuksia. (Väänänen 2020, 241.) Uudet kulutustottumukset lisäävät siis materiaalien käyttöikä, jolloin myös kierrättäminen on suosittua. Paluu käsityötaitojen arvottamiseen onkin osa utopian uudelleennousua nykyaikaisessa (van den Akker & Vermeulen 2015, 55).

Tässä utopiassa myös kulutus on siis arvostettava ominaisuus: Tavarosta halutaan rakentaa kestäviä, jotta niitä voidaan käyttää mahdollisimman kauan. Ihmiset myös luopuvat ylimääräisestä tilasta, sillä turhista tavaroista ja tilan suuruudesta halutaan eroon. (SU, 233, 253.) Tämä lisää suomalaisen utopian modernismin yhdistymistä osaksi klassisuutta, jolla viitataan pitkäaikaisiin, kestäviin elementteihin (Habermas 1986: 97). Toisaalta postmodernin tilan markkinointimekanismit (Michalowska 2009: 197) kuitenkin korostuvat utopian Suomessa esimerkiksi palveluiden runsauden muodossa. Esimerkiksi katukojut- ja kioskit sekä muut pienet putiikit ovat erityisen suuressa suosiossa.

Myös tekniikan kehittymisen arvottaminen näyttäytyy teoksen utopiassa vahvana ominaisuutena. Luonnonvarojen katoavaisuus ja samanaikainen tekniikan kasvu asettavatkin Cokaygnen utopiakerronnalle kiintoisaa moninäkökulmaisuutta. Suomalaisen utopian ihmiset yrittävät kiireellisesti paikata luonnontilan heikentymistä ja kuroa sitä kiinni yhteen tekniikan kehityksen kanssa. Ihmisten voimavarat, tekniikan resurssit ja luonnonvarat tuntuvat kuitenkin yhdistyvän loputtomasti utopiassa. Tällainen materiaalimaisen muutos kuvastaa myös teoksen utopian liminaalisuutta. Liminaalisuudella viitataan esimerkiksi postmodernin taiteen yhteydessä ympäristön tuttuuden heikentymiseen sekä haasteisiin erottaa tilan luonnollisia ja keinotekoisia elementtejä toisistaan. Tutut ympäristöt ovat kuin epäjärjestyksellisiä. (Andersson 2009, 55.) Tekniikka ja teollisuus luovat ympäristöä mullistavia keksintöjä, mutta samanaikaisesti kaupunkitila halutaan tuoda lähemmäksi luonnonomaisuutta. Tämä kuvastaa näkemykseni mukaisesti myös metamodernia ristiriitaa, jossa kokonaisuus muodostuu pirstaleisista osista (van den Akker & Vermeulen 2010, 6).

Cokaygnen utopiakerronnassa luonnon arvottamisen tematiikka näyttäytyy jopa levottomana. Havaintoni pohjaa myös modernismin ominaisuuteen tilasta jäsentymättömänä. Ihmiset yrittävät siis luoda tilalle järjestystä, mutta samanaikaisesti tämä luo myös pelkoa. (Mäkirinta 2004, 50.) Tämä ominaisuus voidaan havaita, kun Cokaygne kuvailee, kuinka suomalaisessa utopiassa energiaongelmaan pyritään vastaamaan:

“Siksi utopiassa pyrittiin kaikkiin ratkaisuihin: vähennettiin energiankäyttöä, kehitettiin päästöttömiä energiamuotoja, pyrittiin ottamaan hiilidioksidia ja muita kasvihuonepäästöjä ilmasta talteen ja ohjattiin kulutusta verojen avulla. Samaan aikaan energiaa kehittäville tiedeprojekteilte annettiin lisärahoitusta.” (SU, 257.)

Modernismiin yhdistettynä ominaisuus yhteiskunnan rakentamisesta luonnon yläpuolelle (Lindholm 1998, 11) ilmenee teoksen utopiassa esimerkiksi juuri uusien teknologiatrendien- ja innovaatioiden muodossa. Muun muassa juuri energiantuotantoa hajautetaan suomalaisessa utopiassa ympäri kaupunkia rakennuttamalla hake- ja vesivoimaloita sekä biokaasulaitoksia mahdollisimman tihein välein (SU, 259). Tunnelman levottomuutta tässä utopian maailmassa ajaa pelko ilmaston ja ympäristön saastumisesta. Metamodernin lailla (ks. van den Akker & Vermeulen 2010, 5) kehitystä muodostuu koko ajan kaikin mahdollisin keinoin. Suomalaisen utopian kaupunkitilan sisäinen tunnelma on siis jopa hätäinen, sillä ihmiset kohtaavat esimerkiksi juuri energiansäästön haasteet jokaisesta mahdollisesta perspektiivistä käsin. Koen tämän ominaisuuden kuvailevan myös postmodernista ylevyyttä, johon yhdistyy samanaikaisesti modernia toiveikkuutta.

Ekologian ja luonnon aihealueet eivät kuitenkaan aina tarkoita vain kiinnostusta niitä kohtaan, vaan niistä keskustelu voi olla myös symbolista. Näiden teemojen avulla voi kuvata esimerkiksi myös omakohtaista itsekasvua. Luontoa arvottava toiminta ei siis välttämättä kuvaile vain motiivia ympäristönsuojelusta, vaan myös utopian ihmisen sisäistä kehitystä. (Lindholm 1998, 21–22.) Suomalaisessa utopiassa luonnon arvottaminen on vilpittömästi myös maapallon tilanteen herättämän huolen myötä syntynyt ominaisuus. Luonnon innovaatioiden runsaus herättää kuitenkin samanaikaisesti aavistuksen siitä, kuinka utopian ihmisten ekologista omatuntoa halutaan korostaa. Metamodernia minäpystyvyyttä (ks. van den Akker & Vermeulen 2010, 2) siis ilmaistaan suomalaisessa utopiassa sekä ympäristöhuolien vuoksi että myös ihmisten oman ekologisen tietoisuuden esille tuomisen takia.

Taiteessa ihmisen luoman kulttuurin ja luonnon välinen suhde ei ole myöskään välttämättä onnistunutta. Metamodernissa taiteessa kuitenkin luodaan käytänteitä, jotka luovat uskoa näiden kahden vastakkaisen navan välisestä yhdistymisestä. Tietoisuus vision epäonnistumisesta on alati selvää. Pyrkiminen päämäärää kohti on kuitenkin edellytys, jotta yhteiskunnan kehityksen prosessinomaisuutta voidaan todistaa tapahtuvan. (van den Akker & Vermeulen 2010, 5, 7–8.) Suomalaisen utopian innovaatioihin yhdistyy siis niin energiatehokkaita, luontoystävällisiä kuin kansalaisia viihdyttäviäkin ominaisuuksia. Postmodernismia ilmentävä ympäristö sekoittaa elementtejä kirjavasti keskenään: Kerronnan samanaikainen kietoutuminen mahdollisiin ja saavutettavissa oleviin päämääriin luo suomalaisesta utopiasta ideavilkkaan kokonaisuuden. Postmodernismin skeptisyys on siis läsnä samanaikaisen modernin edistysuskon kanssa (Sandbacka 2021, 23).

“Mutta pitää muistaa, että me rakennamme vain symbolista rakennelmaa maailmasta, joka todellisuudessa on täyttä kaaosta, jatkuvia merkkien sekaotuksista kiertoa - - Tämä hullu merkityksenantoprojekti saattaa joskus toimia hetkellisesti, mutta sitten se on taas jo menetetty. Siksi meidän täytyy uusiutua ja olla valppaana jatkuvasti.” (SU, 291.)

Ehtymättömät visiot ovat siis loppujen lopuksi edellytys metamodernismia ilmentävälle utopialle. Ominaisuus utopian elementtien korostamisesta luo myös ihmisten muutoksenhaluisuudesta todennäköisempää. Mielikuvituksen tarkoituksena on siis luoda vaihtoehtoista aina vain tarkempia ja konkreettisempia. (Era 2018, 28.) Tällöin nykypäivän keksintöjä edistetään äärimmäisesti ja uusia innovaatioita luodaan alati. Se, kuinka todennukaisia nämä kuvitelmat ovat, ei metamodernismille ominaisesti ole teoksen kerronnassa merkityksellistä. Niin kuin van den Akker ja Vermeulen (2010, 9) mainitsevat, yrittävät taiteilijat tulla toimeen irrationaalisuutensa kanssa. Modernia fanatismia kohtaan luodaan siis epäluuloa, jota metamoderni halu ylläpitää samanaikaisesti (tms. 10). Onkin huomioitavaa, kuinka utopistisen halun tarkoituksena on luoda mahdollisuuksia vertailla mahdollisia kehitysvaihtoehtoja (van den Akker & Vermeulen 2015, 65). Merkityksellisintä on herättää inspiraatio ympäristön kehityksestä, jolloin visiot tulevaisuudesta voivat olla niin maltillisia kuin yltiöpäisiäkin.

4 ARKKITEHTUURI SUOMALAISESSA UTOPIASSA

Boheemius on utopian Suomessa trendi, jolloin kulttuuri synnyttää alati uusia innovaatioita ympäristöönsä. Kansalaisten oma toimijuus ja aktiivisuus ovatkin asetettu suomalaisessa utopiassa ympäristön muotojen synty lähteeksi: Tilojen elementtejä voi vapaasti koristaa ja taiteilla mahdollisimman värikkäiksi ja erilaisin koristemuodoin. Ympäristöjen esteettiset ja viihtyisät ominaisuudet lisäävät myös kansalaisten hyvinvointia. (SU, 252–253.) Tilan luomat mahdollisuudet nähdään rajattomina, joka onkin myös metamodernia ilmentävä ominaisuus (van den Akker & Vermeulen 2010, 12). ”Yhteenpuhaltamisen aika ja positiivisen tulevaisuuskuvan aika oli tullut. Oltiin kuin sodanjälkeisessä maailmassa uudelleenrakennuksen lähteillä ja innostusta täynnä.” (SU, 32.)

Spontaanius ja inspiraation vapaus kuvailevat myös metamodernin romantismin ulottuvuutta (Beville 2013, 605, 616). Van den Akkerin ja Vermeulenin mukaan (2010, 8) metamodernismi omaakin myös romanttista taipumusta, joka on näyttäytynyt taiteessa esimerkiksi ylevinä maisemina. Yhdistän yleveyden merkityksen *Suomalaisessa utopiassa* ylellisyyteen, sillä se korostaa teoksen utopiassa romantismin kaltaista idearikkautta. Cokaygnen määritelmä ylellisyydestä on näkemykseeni yhdistyen erittäin osuva: ”Ylellisyyttä on tila ja yksilönvapaudet - - .” (SU, 96). Kaupungin ominaisuudet eivät ole stabiileja tai ideologisia, sillä tilan tehtävänä on luoda vapauden tunne (SU, 255).

Utopian Suomessa pidetään tärkeänä myös ihmisten välistä yhteisöllisyyttä. Juuri metamodernissa taiteessa ilmaistaan kokemusta yhteisestä ajasta ja paikasta. Yhteisöllisyys kuvastaa myös utopian uudelleennousuun limittyvää ominaisuutta kerronnan arvottamisesta ja empatian tunteesta. (van den Akker & Vermeulen 2015, 55–56.) Utopian suomalaiset haluavat pysähtyä hetkeen kuuntelemaan toisiaan ja viettämään aikaa yhdessä. Tiloja suunnitellaan myös kaupunkitapahtumia arvottaen, jotta mahdollisimman paljon kulttuurista toimintaa voitaisiin sovittaa osaksi ihmisten arkea. Kaupungit tukevat paikallisia kollektiiveja, jotka ovat ihmisille kuin sosiaalisia olohuoneita. (SU, 64, 176.)

Utopian maailmassa korttelit myös täyttyvät erilaisista palveluista. Kaduilla on esimerkiksi pieniä sivukirjastoja, runsaasti ravintolakojuja ja putiikkeja sekä korttelileipomoja. Kaupat ovat ympäri yön auki ja tällöin myös järjestetään öisiä toritapahtumia. (SU, 57, 118, 178.) Palveluiden runsaus viittaa postmodernin ajan kaupunkisuunnitteluun, jolloin tiloissa kiinnitetään huomiota markkinointimekanismeihin. Verraten modernismin aikaan, ympäristössä priorisoitiin erityisesti

ympäristön esityksellistämistä. (Michalowska 2009, 197.) Utopian suomessa nämä elementit yhdistyvät, sillä putiikkien ja katukojujen ohella ympäristöä koristavat myös nykytaiteen teokset. Taiteilijoita palkataan maalaamaan rakennusten seiniä, jolloin luodaan kansalaisille myös kulttuurielämyksiä. (SU, 91.) Rakennuksia suunniteltaessa huomio kohdentuu erityisesti esteettisen laadun kehittämiseen. Kuin myös suomalaisessa utopiassa, modernisminkin aikana yhteiskunnan kehitys ja taide yhdistettiin kokonaisuudeksi. Taiteen estetiikka yhdistyy tällöin osaksi yhteiskunnallista visiota. (Hökkä 1999: 69, 75.)

Kuitenkin myös nykypäivän trendeistä, kuten digitalisaatiosta ammentuu inspiraatiota suomalaisessa utopiassa. Ominaisuus näyttäytyy esimerkiksi rakennusten suunnittelussa. Nanoteknologian avulla suomalaisen utopian rakennuksista luodaan muodoltaan moninaisempia: Keskeltä taloja lähteviä sivusiipiä voidaan nyt rakentaa ilmaan. Tässä utopiassa talojen pystysuora rakennustapa on muuttunut siis aivan erilaiseksi. Nyt asuntojen omistajat voivat suunnitella talojen muotoja hyvinkin luovasti. Tilojen muokattavuuden luoma elämyksellisyys ja inspiraatio ovatkin suomalaisessa utopiassa trendi. (SU, 146, 165, 177.) Metamodernistisen arkkitehtuurin voi tulkita huojuvan rakenteellisuuden ja muodottomuuden välillä. Elementit taas voivat olla esimerkiksi integroituja luontoon tai vastavuoroisesti ne voivat uhmata geometrien lakeja. (van den Akker & Vermeulen 2010, 11.)

Metamodernistinen arkkitehtuuri voi myös asettaa vastakkain käsitykset äärellisestä ja äärettömästä sekä formalistisesta ja funktionalistisesta muodosta. Suunnitelmat tällaisista rakennuksista eivät kuitenkaan tasapainottele näiden eri muotojen välillä. (van den Akker & Vermeulen 2010, 11.) Kyse ei olekaan Cokaygnen utopiakerrannassa vain rakennusten muodosta, vaan myös niiden materiaalien ominaisuuksista. Vaikka taloja pääsääntöisesti rakennetaan utopiassa puusta, mainitsee Cokaygne myös, kuinka rakennuksia kootaan myös esimerkiksi hiekalla täytetyistä vesipulloista. Myös yksittäiset elementit ovat äärimmäisiä: Asuntojen seinät voivat esimerkiksi olla vaeltavia. (SU, 177, 289.) Juuri moderniin arkkitehtuuriin yhdistetään ominaisuus utopistisesta kunnianhimosta, mutta tätä ominaisuutta myös vähätellään: Postmodernista näkökulmasta moderni arkkitehtuuri on epäonnistunutta ylilyöntien ottamista. (Coleman 2013, 24.)

Arkkitehtuurin ristiriitaisuus näyttäytyy myös, kun Cokaygne kuvailee utopian rakennustrendinä olevan pienet, perinteikkäät puutalot. Suuret tilat eivät ole enää suosiokkaat. Samanaikaisesti kuitenkin myös metropolimaisia pilvenpiirtäjiä ihannoidaan. Utopian Oulussa on esimerkiksi rakennettu 35-kerroksinen pilvenpiirtäjä, joka jatkuu myös maan alle. Tornitalo tuottaa

oman sähkönsä ikkunapaneeleilla ja katolla sijaitsevilla tuulivoimaloilla. Utopian Raisiossa taas on rakennettu pilvenpiirtäjiä, jotka ovat myös ekspressiivisiä. (SU, 88, 90, 253.)

Suurkaupunkimaisuutta ilmentävä tila voidaan nähdä erityisesti postmodernismin ominaisuutena. Kuitenkin samanaikaisesti Cokaygnen utopiakerronta ihannoi modernia kompleksisuutta. (Beville 2013, 603, 616.)

Vaikka rakennusten muodot ja elementit tuntuvat uskomattomilta, on huomioitavaa, kuinka Cokaygne itsekin toisinaan muistuttaa lukijaa suhtautumaan ideoihin kevyesti: ”He ovat niin kekseliäitä, mukavan luonnevikaisia, sanottiin suomalaisista.” (SU, 261). Vaikka postmodernismin skeptisyys onkin metamodernissa taiteessa läsnä samanaikaisen modernin edistysuskon kanssa, hyödynnetään postmodernin ilmaisukeinoja kuitenkin epäluulon yli pääsemiseksi (Sandbacka 2021, 23). Esimerkiksi juuri myönteinen ja humoristinen suhtautuminen Cokaygnen kertomaan utopiaan on toisinaan toivottuakin. Metamodernismin suuntaus pyrkii luomaan yhteneväisyyttä näiden suuntausten välille, jotta positiiviset ympäristön muutokset ovat mahdollisia (Kilicoglu & Kilicoglu 2019, 496).

Vaikka myös ylevät rakennukset nousevat koristamaan suomalaisen utopian kaupunkitilaa, on kuitenkin merkityksellistä huomata, ettei kaikkea jo aiemmin rakennettua ole tarkoitus hävittää. Ominaisuus on päinvastainen: vanhaan yhdistäen rakennetaan uusia elementtejä. (SU, 17.) Vanhoja rakennuksia ja tiloja pyritään kehittämään mennyttä aikaa kunnioittaen, jolloin ne koristellaan myös historiallisin teemoin. Taloihin maalataan esimerkiksi tarinoita Kalevalasta ja lähes kaikista uusista taloista rakennetaan perinteikkäästi puisia. (SU, 87, 195.) Utopiat, joissa tilat muodostuvat aiemmin rakennettujen elementtien ympärille, osoittavat, ettei uutuus ei täysin syrjäytä mennyttä aikaa. Historiaa oikeastaan ihannoidaan ja kunnioitus sitä kohtaan halutaan tuoda näkyväksi. Utopioihin voikin yhdistyä myös ominaisuus tunteesta, joka herää uusien innovaatioiden kehittymisen parissa: Kaipuu menneeseen. (Lahtinen 2002, 206.) ”Julkisissa tiloissa korostettiin historiallisuutta ja kerroksellisuutta. Aikakokemuksen pohjaltahan ihmiset asettautuivat historialliseen jatkumoon.” (SU, 250.)

Metamodernismi palauttaa postmodernismissä käsiteltyjä osa-alueita, kuten historian ja taiteen, osaksi nykyhetkeä. Myös ajallisesti laajojen ulottuvuuksien löytäminen kuin myös representaatiot historiasta ilmentävät metamodernismin sävyä. Nykykirjallisuudessa postmodernismin kantamasta syyllisyydestä, johtuen historiallisista tapahtumista, pyritäänkin pääsemään eroon. (van den Akker & Vermeulen 2015, 55; Vartiainen 2013, 925–926.) Postmodernin varovaisuus muuttuu siis

metamodernismissä kohti rohkeutta: "Eikö tollanen kauppahalli palaisi aika nopeasti tuntien Turun historian?" (SU, 20), kysyy Sami Cockaygnelta tämän kertoessa ravintolakauppahallista, jossa myös tulenteke onnistuu. Cockaygne kulkee kysymyksen yli melko nopeasti vain todeten, että turvallisuudesta pidetään tietenkin huolta. (SU, 20–21.)

Voidaan havaita kaupunkitilan olevan suomalaisessa utopiassa myös arkkitehtuuriltaan runsas kokonaisuus. Metamodernismin kaltaisesti tällaista kerronnan yltäkylläisyyttä arvostetaan, joka samanaikaisesti kuitenkin puretaan myös pieniin yksiköihin. Metamoderni taide ohjaakin havaitsemaan myös salaperäisiä ja kummallisia huomioita. (van den Akker & Vermeulen 2010, 4, 10.) Suomalaisessa utopiassa myös pienet yksityiskohdat luovatkin ihmisten arkeen nautintoa: Esimerkiksi tanssivat liikennevalot ja pienet, värikkäät miniatyyritalot piristävät niiden ohitse kulkevien päivää (SU, 81, 195). Tulkitsemkin maiseman kuvauksen olevan metamodernissa taiteessa suomalaisen utopian lailla kokonaisuus, jossa yksilölliset elementit nähdään arvokkaina.

- (1) Vanhus sulki silmänsä ja näki edessään sen kaiken kauneuden; puistoja ja pieniä kujia, köynnöskasveja, puisia kerrostaloja, ornamentoituja ja maalattuja vanhoja elementtitaloja, pieniä aukioita, käytäviä, hauskoja pieniä patsaita, vertikaalisia metsiä ja ympäristötaidetta. (SU, 117–118.)
- (2) "Kaikki on pirstaleista, sillä kokonaiskuvan rakentamista ylhäältäpäin ei pidetty enää kiinnostavana. Kaikesta pienestä muodostuu kokonaisuus ja se on elastinen", vastasi vanhus ja jatkoi huokaisten: "Voi että se oli kaunis kaupunki". (SU, 176.)

Metamodernismiin yhdistyvä ominaisuus tilan ja ajan hyödyllisyyden arvottamisesta (ks. van den Akker & Vermeulen 2010, 5) näyttäytyy siis myös suomalaisen utopian arkkitehtuurissa. Arkipäiväisistä ja tavanomaisista tiloista halutaan tehdä merkityksellisiä ja mysteerisiä. Vaikka kokonaisuus pirstoutuu osiin, otetaan muutokset myönteisesti vastaan: Postmoderni ja moderni ulottuvuus siis limittyvät yhteen. (van den Akker & Vermeulen 2010, 5, 12.) Näkemykseni mukaisesti suomalaisen utopian metamodernia arkkitehtuuria voidaan tähän yhdistyen kuvata myös moniarvoisen kaupunkitilan näkökulmasta. Tästä perspektiivistä on myös postmodernia ympäristöä tulkittu. Tällöin ympäristön elävyyden nähdään muodostuvan kaupungin rakenteiden ja sosiaalisen elämän yhdistyvyyden myötä. (Andersson 2009, 56–57.) Muutoksenhaluisuus ja toivo parempaan tulevaisuuteen pohjautuvatkin utopian Suomessa ihmislähtöisyyteen. Sen kaupunkisuunnittelun tilat huomioivat humanisuuden monirakenteisesti: Ihmiset astuvat rohkeasti mukaan tulevaisuuden kehitykseen, kun ympäristö osoittaa niin yksilöllisesti kuin yhteisöllisestikin sen olevan avain kohti onnellisempaa huomista.

5 PÄÄTELMÄT

Olen tutkielmassani tutkinut Ville Hytösen *Suomalaisen utopian* metamodernia kaupunkitilaa luonnon ja arkkitehtuurin näkökulmista. Tarkoitukseni on ollut tulkita teoksen modernien ja postmodernien elementtien luomaa kokonaisuutta metamodernismin viitekehyksessä nämä rajaukset huomioiden. Olen löytänyt utopian Suomeen kohdistuvia merkityksiä kunkin näiden suuntauksien parista. Koen, ettei lineaarista yhteyttä vain modernismiin tai postmodernismiin voida kuitenkaan muodostaa. Metamodernismi näyttäytyy tulkinnallisesti laajana ulottuvuutena, joka kuitenkin ilmaisee kummankin suuntauksen ominaisuuksia. Tutkielmassani olen siis yhdistellyt teoksesta ilmentyviä moderneja ja postmoderneja elementtiä, jotka muodostavat metamodernia kokonaisuutta tutkielmassani. Metamodernismiin limittyvä utopian uudelleen nousu nykytaiteessa on osoittanut myös *Suomalaisessa utopiassa*, kuinka utopioiden tarkoituksena ei ole vain kuvata mahdottomilta tuntuvia täydellisiä valtioita. Kyse on haaveiden toimimisesta inspiraationa yhteiskunnan kehitykselle.

Metamodernismiin kietoutuen Suomen utopiassa myönnytetään epäonnistumiset ja mahdottomatkin visiot. Ne omaavat syvemmän tarkoituksen: Rohkeuden jatkaa eteenpäin uusioiden visioiden parissa. Ihanteet kannustavat utopian kansalaisia kulkemaan niitä kohti. Metamodernismin lailla (van den Akker & Vermeulen 2010, 10) utopian Suomessa uudelleen järjestellään unelmat yhteiskunnan tulevaisuudesta. Moderni into kehottaa kansalaisia kulkemaan kohti näitä haaveita kunnianhimoisesti. Kaupunkisuunnittelua sävyttää samanaikainen tunnelma postmodernista tietoisuudesta, mutta se luovuttaa ympäristölle mahdollisuudet liikkua kohti parempaa. Merkittävänä ominaisuutena pidänkin myös sitä, kuinka postmodernismin ironia on utopian Suomessa muuttunut sallivaksi tietoisuudeksi ja hyväntahtoiseksi huumoriksi.

Ajankohtaiset teemat, kuten luonnonsuojelu ja tekninen kehitys kuvastuvat utopian Suomen ympäristössä. Luonto näyttäytyy utopian ympäristössä erityisesti ympäristönsuojeluna. Tunnelma luonnon arvottamisesta osoittautuu utopian kansalaisille myös hädän tunteeksi, sillä vallitsevan maailmantilanteen havaitaan kulkevan kohti ympäristön kuihtumista. Luonnon elementit luovat kuitenkin utopiassa paljon onnea: luonto samanaikaisesti rauhoittaa ja luo aistillisia nautintoja. Uudet keksinnöt rakennetaan ekologisiksi ja ympäristöystävällisiksi, jolloin ne myös osoittavat tekniikan kehitystä. Myös arkkitehtuurin saralla ihanteet teknologian ja teollisuuden kehityksestä osoittavat nykypäivän teemaa ylellisyyden ihannoinnista. Digitaaliset ja virtuaaliset ympäristöt sekä pilvenpiirtäjien kaltaiset rakennukset luovat modernia suurkaupunkimaisuutta.

Arkkitehtuurin osoittama kaupunkisuunnittelu on myös havainnollistanut utopian arvottamaa ominaisuutta ihmisten toimijuudesta ja erityisesti vapauden tunteesta. Vapaus korostuu esimerkiksi luovuudessa, jolloin rakennusten muodoista ja julkisivuista halutaan luoda omaperäisiä ja kekseliäitä. Esimerkiksi katutaide on ilmiö, joka kasvattaa suosiotaan suuresti.

Hytösen teos osoittaa myös monirakenteisesti metamodernismiin kohdistuvaa utooppisuutta. Kuten van den Akker ja Vermeulen (van den Akker & Vermeulen 2015, 55) kertovat, auttaa paluu utopioihin kohdistamaan katseemme kohti tulevaisuutta. Nykyaikaisen utopioihin yhdistyvä ominaisuus yksilöllisestä halusta näyttäytyy erityisesti Cokaygnen sitkeässä haaveilussa ja kerronnassa utopian Suomesta. Hänen utopiaunellaan on kuitenkin myös laajempi merkitys: Se on osa utopioiden kollektiivista fantasiaa. (mts. 57.)

Suomalaisessa utopiassa olisi kuitenkin rutkasti vielä tutkittavaa metamodernismin saralla. Itse Samin ja Cokaygnen välinen dialogi on erityisen otollinen tutkimukselle, sillä siinä asettuvat vastakkain Cokaygnen moderni innostus sekä Samin postmodernia ilmentävä epäluuloisuus. Metamodernismin tutkimuksessa on kuitenkin havaittavaa, kuinka monitulkintainen termi on. Jo itse utopioiden limittyminen osaksi suuntausta on osoitus termin monirakenteisuudesta. Myös teema metamodernismin yhteiskunnallisesta muutoksesta osoittautuu osa-alueeksi, jota voidaan kuvailla monesta eri näkökulmasta.

Toisaalta tämä ominaisuus itsessään kuvailee metamodernismia. Idearikkauden loputtomuus on edellytys esimerkiksi juuri metamodernismin utopialle: Se liikkuu kohti päämäärää, jonka tietää olevan mahdollon, mutta jonka myös tietää vievän yhteiskuntaa kohti parempaa tulevaisuutta (van den Akker & Vermeulen 2010, 4). Utopioiden herättämää toivoa ei olekaan syytä vähätellä. Ilman utopioita, olisivat monet teokset vain suljettujen maailmojen kuvauksia. Utooppisuus saakin kerronnan luomaan lukijalleen tunteen mahdollisuudesta parempaan tulevaisuuteen. (Lahtinen 2002, 271.) Cokaygnen toteamus utopiakerronnasta luo oivaltavan yhteenvedon tutkielmani metamodernille ulottuvuudelle:

On puhuttava sadoista kukista ja sanoista, ei vain mustasta ja valkoisesta, ei ruusupuun ja liljan eroista. Minä katsoin utopiassani sitä kaikkea ja puristin sydämeni nyrkkiin, sillä niin hienoksi ja herkkäjänteiseksi oli se maailma muotoutunut. (SU, 97.)

LÄHTEET

Ameel, Lieven & Neuvonen, Aleksi 2016. Utopian jälkeen: vaihtoehtoisia tulevaisuusvisioita kirjallisuudessa ja kaupunkistrategioissa. *TERRA* 128(4), 215–220.
<https://terra.journal.fi/article/view/107159?acceptCookies=1> (15.8.2021).

Andersson, Harri 2009. Kaupungin julkisen tilan globaali ulottuvuus. Kymäläinen, Päivi, Nyyssönen, Timo & Ridell, Seija (toim.), *Julkisen tilan poetiikkaa ja politiikkaa. Tieteidenvälisiä otteita vallasta kaupunki-, media ja virtuaalituloissa*, 41–59. Tampere: Tampereen yliopisto.

Akker, Robin van den & Vermeulen, Timotheus 2015. Utopia, Sort of: A Case Study in Metamodernism. *Studia Neophilologica* 87/2015, 55–67.
<https://doi-org.ezproxy.jyu.fi/10.1080/00393274.2014.981964> (10.9.2021).

Akker, Robin van den & Vermeulen, Timotheus 2010. Notes on metamodernism. *Journal of Aesthetics & Culture* 2(1), 1–14.
<https://www.tandfonline.com/doi/full/10.3402/jac.v2i0.5677> 10.9.2021).

Beville, Maria 2013. Zones of Uncanny Spectrality: The City in Postmodern Literature. *English Studies* 94(5), 603–607.
<https://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/0013838X.2013.795738> (14.9.2021).

Era, Hanna 2018. Kuinka luoda utopioita epätoivon aikakaudella? Era, Hanna, Lakkala, Keijo, Mentula, Minna & Suominen, Simo (toim.), *Utopia työkaluna: Irti vaihtoehdottomuuden valheesta*, 27–33. Helsinki: Demokraattinen sivistysliitto.

Gibbons, Alison 2021. Metamodernism, the Anthropocene, and the Resurgence of Historicity: Ben Lerner's *10:04* and "The Utopian Glimmer of Fiction". *Critique – Bolingbroke Society* 62(2), 137–151.
<https://www-tandfonline-com.ezproxy.jyu.fi/doi/full/10.1080/00111619.2020.1784828> (6.12.2021).

Gibbons, Alison 2017. Contemporary Autofiction and Metamodern Affect. Gibbons, Alison, van den Akker, Robin & Vermeulin, Timotheus (toim.), *Metamodernism. Historicity, Affect and Depth*. London; New York: Rowman & Littlefield, 117–131.

Habermas, Jürgen 1986. *Moderni – keskeneräinen projekti*. Helsingin yliopisto. Opiskelijakirjaston verkkojulkaisu 2005. Helsinki: Tutkijaliitto.
<https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10224/3524/2005-3265.pdf?sequence=1> (5.1.2022).

Hallila, Mika 2019. Lannistumattoman ihmisyyden aika. Asko Sahlbergin Yö nielee päivät jmetamodernismin etiikka. Arminen, Elina & Lehtimäki, Markku (toim.), *Muistikirja ja matkalaukku. Muotoja ja merkityksiä 2000-luvun suomalaisessa romaanissa*, 153–176. Helsinki: SKS.

Helle, Anna 2019. Postmodernismista metamodernismiin? Esimerkkinä Eino Santasen kokoelmat Tekniikan maailmat ja Yleisö. Haapala, Vesa & Koivisto, Päivi (toim.) *Modernismin jälkeinen runous*, 51–67. Joutsen / Svanen. Kotimaisen kirjallisuudentutkimuksen vuosikirja.

Hökkä, Tuula 1999: Modernismi: Uusi alku – vanhan valtaus. Lassila, Pertti (toim.) 1999, *Suomen kirjallisuushistoria 3. Rintamakirjeistä tieverkkoihin*, 68–69. Helsinki: SKS.

Lahtinen, Mikko 2002. Matkoja mahdolliseen: Utooppisen ajattelun vaiheita. Lahtinen, Mikko (toim.), *Matkoja utopiaan*, 183–276. Tampere: Vastapaino.

Lakkala, Keijo 2018. Johdanto: Utopioiden yhteiskuntakriittisestä potentiaalista. Era, Hanna, Lakkala, Keijo, Mentula, Minna & Suominen, Simo (toim.), *Utopia työkaluna: Irti vaihtoehdottomuuden valheesta*, 12–26. Helsinki: Demokraattinen sivistysliitto.

Pietikäinen, Petteri 2016. Thomas More ja 500 vuotta utopia-ajattelua. *Tieteessä tapahtuu* 34(4), 9–16. <https://journal.fi/tt/article/view/58547> (7.1.2022).

Karhu, Mikko 2019. Utopia, utopismi ja paikan tutkimus. *Alue ja Ympäristö* 48(1), 117–123. <https://aluejaymparisto.journal.fi/article/view/75179> (23.12.2021).

Kilicoglu, Gokhan & Kilicoglu, Derya 2019. The Birth of New Paradigm: Rethinking Education and School Leadership with a Metamodern 'Lens'. *Studies in Philosophy and Education* 39/2020, 493–514. <https://link-springer-com.ezproxy.jyu.fi/article/10.1007/s11217-019-09690-z> (10.11.2021).

Lindholm, Arto 1998. *Radikaali ympäristöaktivismi modernin murroksessa*. Pro gradu -tutkielma. Helsingin yliopisto. Valtiotieteellinen tiedekunta. Yhteiskuntapolitiikan laitos. <https://helda.helsinki.fi/handle/10138/18238> (20.1.2022).

Michalowska, Marianna 2009. Kaupunkitekstiä kaivertamassa. Taide interventiona julkisen muistin merkityskerrokseen. Kymäläinen, Päivi, Nyssönen, Timo & Ridell, Seija (toim.), *Julkisen tilan poetiikkaa ja politiikkaa. Tieteidenvälisiä otteita vallasta kaupunki-, media ja virtuaalitiloissa*, 175–209. Tampere: Tampereen yliopisto.

Mäkirinta, Päivi 2004. Yhteiskuntakritiikin modernistinen avoimuus Louis-Ferdinand Célinen romaanissa *Voyage au bout de la nuit*. Kajannes, Katriina, Kirstinä, Leena & Waenerberg, Annika (toim.), *Katkos ja kytkös. Modernismin ja postmodernismin suhde traditioon*, 33–56. Helsinki: SKS.

Coleman, Nathaniel 2013. 'Building in Empty Spaces': is Architecture a 'Degenerate Utopia'? *The Journal of Architecture* 18(2), 135–166.
<https://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/13602365.2013.783225?tab=permissions&scroll=top> (12.10.2021).

Sandbacka, Kasimir. 2021. ''Me halutaan käsikirjoittaa toinen maailma'' – metamoderni utooppisuus Emma Puikkosen Eurooppalaisissa unissa ja Riikka Pulkisen Parhaassa mahdollisessa maailmassa. *AVAIN - Kirjallisuudentutkimuksen Aikakauslehti*, 18 (1), 22–37.
<https://journal.fi/avain/article/view/99663> (12.11.2021)

Rajanti, Taina 2009. Mikä kaupunki on? Heikkinen, Timo & Mattila, Hanna (toim.), *Minne menet kaupunki?*, 9–18. Yhdyskuntasuunnittelun tutkimus- ja koulutuskeskuksen julkaisuja C 73. Helsinki: Teknillinen korkeakoulu. Yhdyskuntasuunnittelun tutkimus- ja koulutuskeskus.

Toth, Josh. 2017. Toni Morrison's *Beloved* and the Rise of Historioplasmic Metafiction. Gibbons, Alison, van den Akker, Robin & Vermeulin, Timotheus (toim.), *Metamodernism. Historicity, Affect and Depth*. London; New York: Rowman & Littlefield, 41–53.

Vartiainen, Pekka. 2013. *Postmoderni kirjallisuus: Länsimaisen kirjallisuuden historia 1945–2000*. Helsinki: BTJ Finland Oy.

Väänänen, Niina 2020. Kestävä käsityö auki purettuna ja yhteen koottuna. *AIKUISKASVATUS* 3/2020, 239–246. <https://journal.fi/aikuiskasvatus/article/view/98370> (1.9.2021).